

2017-02-28

СЕРГІЙ ДАЦЮК, Філософ

Проблеми інформаційної безпеки, про які так багато говорили експерти, зрештою оформлені на правовому рівні.

25-го лютого Президент України підписав Указ про введення в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року "Про Доктрину інформаційної безпеки України".

Дуже добре, що ми зрештою отримали професійно зроблений документ, який безпосередньо описує політику держави у питанні інформаційної безпеки. З доктринальною інформаційною політикою завжди краще працювати як в самому інформаційному просторі, так і в експертному середовищі, яке намагається структурно чи цільовим чином аналізувати цей простір.

До інструментальної частини Доктрини, тобто до тієї частини, де пропонуються ті чи інші інструменти, найменше претензій. З огляду на деяку журналістську та експертну критику з цього приводу, можна зауважити, що під час війни такі дії в інформаційному просторі можуть бути виправдані.

Однак,

— не дивлячись на професійність інструментальної частини тексту цієї доктрини, її засадничий зміст сам по собі маніпулятивний і вкрай антигромадський. Цей зміст спрямований на закріплення та відтворення олігархічно-маніпулятивного характеру інформаційного простору України під виглядом боротьби з російським інформаційним впливом.

Тобто власне до експертів-професіоналів Доктрини претензій майже немає.

Претензії є лише до ідеологів Доктрини – до тих, хто визначав основні поняття та цілі Доктрини.

Відтак ми критично розглянемо назву та перших два розділи цієї Доктрини.

Перша проблема – в самій назві Доктрини.

Про що ми говоримо?

1) — Якщо про інформацію, то це повідомчий монолог – журналістів, ньюзмейкерів, експертів.

2) — Якщо про комунікацію, то це значно ширше, ніж інформація, бо тут діє полілог, причому з останніми телекомунікаційними досягненнями – інтерактивний полілог.

Не може в інформаційному просторі виникати ніякої комунікації, якщо ми його не розглядаємо як комунікаційний простір.

Тобто

3) — **право вживати терміни "комунікація" з'являється лише в інакше поіменованій Доктрині – "Доктрині комунікаційної безпеки".**

В сучасному світі інформація вже не є основою безпеки. Основою безпеки є комунікація з приводу інформації.

Розділ 1-ий Доктрини вміщує визначення понять.

"Терміни, що вживаються у Доктрині, мають таке значення:

— **стратегічні комунікації** – скоординоване і належне використання комунікативних можливостей держави – публічної дипломатії, зв'язків із громадськістю, військових зв'язків, інформаційних та психологічних операцій, заходів, спрямованих на просування цілей держави;

— **урядові комунікації** – комплекс заходів, що передбачають діалог уповноважених представників Кабінету Міністрів України з цільовою аудиторією з метою роз'яснення урядової позиції та/або політики з певних проблемних питань;

— **кризові комунікації** – комплекс заходів, що реалізуються державними органами України у кризовій ситуації і передбачають їх діалог із цільовою аудиторією з питань, що стосуються кризової ситуації;

— **стратегічний наратив** – спеціально підготовлений текст, призначений для вербального викладення у процесі стратегічних комунікацій з метою інформаційного впливу на цільову аудиторію..."

Тепер критично пройдемося по основних поняттях.

Поняття **"стратегічні комунікації"** сформульоване геть невірно.

Стратегічні комунікації це координоване державою використання комунікативних можливостей українського суспільства задля збереження, розвитку та експансії України в її широкому сенсі – як української держави, українських корпорацій та української громади.

Якщо ми порівняємо запропоноване тут визначення і визначення Доктрини, то ми побачимо ряд проблем:

1. По-перше, розглядається лише використання комунікативних можливостей держави.

— Куди поділося використання комунікативних можливостей *корпорацій* та *громади*, не зрозуміло. Треба думати, що корпорації не можуть (не хочуть) діяти на благо держави та громада не здатна до стратегічних комунікацій чи держава не хоче це все координувати.

Покажемо на прикладі.

Телеканали "112 Україна" та "News One" не належать до "комунікативних можливостей держави" (чи може їх державність є однією з державних таємниць), але українська громада бачить безпосередній вплив держави на політику цих приватних телеканалів. Яким чином це відбувається? Бо в понятті "стратегічні комунікації" це не відображено ніяким чином.

2. По-друге, не вказане походження стратегії для так званих "*стратегічних комунікацій*" – хто її розробляє, хто втілює.

1) — Тобто незрозуміло, чому раптом комунікації держави стають стратегічними, оскільки вони такими ніколи не були і зараз не є.

2) — Тобто якість "*стратегічності*" введена у визначення неправомірно і формально.

Якщо Доктрина не місце для обговорення питання, звідки береться стратегія та як вона впроваджується та коригується, то потрібно сказати хоча б про головну стратегічну установку інформаційної політики задля безпеки України.

Отже

3. по-третє, **не вказані базові установки** для **стратегічних комунікацій**

1) — збереження, розвиток та експансія України з такими основними атрибутами – 1-цілісною територією; 2-політичною, економічною, соціальною, культурною та інформаційною незалежністю; 3-правом на незалежну Конституцію; 4-правом на незалежну внутрішню політику та 5-правом на суб'єктну зовнішню політику.

Раз цього не вказано, то

2) — **стратегічні комунікації в розумінні цієї Доктрини можуть бути перетворені на обслуговування поточної, дуже часто в історії незалежної України антинародної, політики держави** (як це було і є: 2001-2004, 2010-2014, 2016-дотепер).

Поняття "*урядові комунікації*" визначено лише як монолог уряду, тому правильніше його потрібно було означити як "урядовий монолог", "урядовий диктат" чи "урядова маніпуляція суспільною думкою".

Розглядати ж дійсні "урядові комунікації" потрібно значно ширше.

1) — По-перше, **урядові комунікації це такі комунікації, які є тактичною реалізацією стратегії України в стратегічних комунікаціях.**

— Тобто ми маємо вже у визначенні пов'язати урядові комунікації (тактика) зі стратегічними комунікаціями (стратегія).

2) — По-друге, **урядові комунікації є не лише роз'ясненням урядової позиції з проблемних питань, а й процес моніторингу корпоративної та експертно-громадської критики цієї політики, особливо в проблемних питаннях, та врахування цієї критики, яке веде до зміни урядової політики.**

— Інакше кажучи, не хоче допустити корпорації та громаду до дуже таємної державної стратегії, то допустить хоча б до урядової тактики.

3) — По-третє, **якщо Уряд лише роз'яснює, а не коригує в своїй комунікації власну політику, то в такому визначенні "урядової політики" фактично сформульована "непомилність Уряду", щось на зразок догмату про "непомилність папи"** ("infallibilitatea papală", "непогрешимость папы") від 1869-го року. Кажуть, навіть папи з того часу не раз помилялися. А що вже до нашого нинішнього Уряду, то тут навіть доводити не потрібно – помилка на помилці.

Тобто

1) — **такий Уряд, який часто помиляється, буде нам лише роз'яснювати свої помилки без можливості критики та впливу громади на урядову політику?**

2) — **Де ж тут безпека держави, хоч інформаційна, хоч будь-яка?**

"Кризові комунікації" це геть маніпулятивне поняття.

Є лише "комунікації під час війни", в яких Президент та Уряд можуть обмежувати урядові комунікації ситуацією монологу чи диктату від Уряду до корпорацій та громади. Але такі комунікації мають бути чітко пов'язані з введенням військового стану. В іншому разі, Президент та Уряд можуть будь-який стан, що їм не подобається, оголосити кризовим, як це вже не раз бувало в історії незалежної України і як це відбувається зараз під час так званої штучної кризи в електроенергетиці, якою Уряд шантажує блокувальників владно-олігархічної контрабанди Донбасу.

Ну і зрештою найскладніше поняття "стратегічний наратив".

1) — В даному разі **"стратегічний наратив"** як деякий текст (так у визначенні) це фактично **легалізація "темників"**.

2) — **На початку 2000-х це було зло. Тепер за часів війни вирішили відновити це поняття під новою назвою як диктований владою так званий "стратегічний наратив".**

Взагалі-то "стратегічний наратив" це **«contradictio in adjecto»**, тобто «суперечність у визначенні».

1) — **Не буває** власне *стратегічного наративу* (опис повсякденності з певними мисленнєвими установками), стратегічним може бути лише **концептуальний дискурс**, тобто

2) — *стратегія* це завжди зрозумілий лише для доволі вузької аудиторії **концепт**.

Вважати повсякденний наратив з певними, хай навіть загальними та довгостроковими мисленнєвими установками, стратегією це власне **профанувати розуміння стратегії**.

Стратегічний дискурс може бути в наукових роботах, в експертних записках високим владним особам аналітичного характеру, що мають статус "таємно", або у особливих аналітичних телепрограмах, які майже зникли в українському телебаченні. Навіть корпоративні стратегії та громадські стратегії зазвичай не є повністю публічними.

1) — Стратегічний дискурс тим більше не є якийсь один текст, як про це сказано у визначенні.

2) — Це набір текстів, які дуже часто знаходяться в концептуальній конкуренції.

Давайте розглянемо це на прикладі нашої сьогоднішньої ситуації.

Що є стратегічною установкою зараз

1) — **інтегрувати ворожий окупований Донбас в Україну**

2) — чи позбутися ворожого окупованого Донбасу і зосередитися на реформах країни?

Хто за першу установку?

— Влада в особі олігарха-Президента, решта олігархів (зокрема Ахметов), більшість олігархічного Парламенту, експерти та журналісти на утриманні у олігархів, деякі нові політичні партії проросійського спрямування, Путін та більшість російської влади, а також сепаратисти Донбасу.

Хто за другу установку?

— Деякі опозиційні фракції Парламенту, більшість бізнесменів-неолігархів, експерти на позиції громади, більшість нових політичних партій з проукраїнським спрямуванням і власне вже більшість української громади, як свідчать соціологічні опитування, ліберальні росіяни та українські патріоти на окупованому Донбасі.

Перша установка пов'язана з раковою пухлиною окупованого Донбасу, яка буде роз'їдати Україну, з продовженням корупції, з кривавою контрабандою, зі збереженням олігархічної влади – Президента, Парламенту, Уряду.

Друга установка пов'язана з можливістю позбавитися тягаря окупованого Донбасу, з можливістю реформ та подолання корупції через перевибори влади та через наступну деолігархізацію.

Тож «на якій установці будемо будувати стратегічний дискурс чи, перепрошую, стратегічний наратив?»

На олігархічній?

А чому?

Тому що за неї олігархічна влада та олігархічні ЗМІ?

Ці дві стратегічні установки конкурують також далеко за межами України, виносячи проблеми внутріукраїнського конфлікту назовні.

Це є надзвичайно важливою проблемою інформаційної безпеки України, яку Доктрина не розглядає і на виклик якої не відповідає.

Чому олігарх Пінчук та депутат Артеменко можуть донести своє бачення стратегії України в США, а українська громада не може?

Як за допомогою цієї Доктрини можна вирішити цю проблему?

А ніяк.

1) — Тобто нам вже пояснюють і ще більше будуть пояснювати на основі цієї Доктрини, що олігархічна інтеграція Донбасу це такий "стратегічний наратив", а хто його не підтримує, той ворог України.

2) — Тобто українську громаду зроблять ворогами України, бо друзі України це влада та олігархи?

Це повний нонсенс.

Як така стратегічна конкуренція і відповідно стратегічна невизначеність в країні буде просуватися в так званих "стратегічних комунікаціях" в якості так званого "стратегічного наративу"?

Отже запропонована Доктрина уникає опису ситуації стратегічної конкуренції між громадою та владою. Доктрина вважає, що стратегічний наратив може бути єдиним, і його може пропонувати лише влада.

А що робити, якщо влада не обстоює інтереси громади?

Що робити, якщо у громади свій стратегічний наратив (дискурс), який відрізняється від стратегічного наративу (дискурсу) влади та олігархів?

Це значить громада буде шукати інші способи просування свого стратегічного наративу (дискурсу) і діятиме проти влади та її наративу (дискурсу).

Доктрина такої ситуації не передбачає.

Відтак **ніякої інформаційної безпеки така Доктрина в своїх засновках не пропонує – вона лише закріплює проблему стратегічного протистояння, надаючи владно-олігархічній стратегічній установці преференції.**

В розділі 2-му **"Мета та принципи Доктрини"** вказано таке:

"Метою Доктрини є уточнення засад формування та реалізації державної інформаційної політики, насамперед щодо протидії руйнівному інформаційному впливу Російської Федерації в умовах розв'язаної нею гібридної війни."

Це класичний приклад, як не потрібно ставити в Доктрині цілі стратегічного характеру.

- 1) — Не можна будувати інформаційну політику на протидії кому-небудь чи чому-небудь.
- 2) — Це реакційний підхід, тобто позиція упосліджена, безперспективна і провальна. Доктрина інформаційної безпеки повинна формулювати виклики набагато більшого масштабу.

Наприклад,

- 1) — виклик гальмування цифрової демократії в Україні, виклик цифрової нерівності України та розвинутих держав (зокрема в сфері штучного інтелекту, де українська мова відсутня), виклик прірви між наративом соціальних мереж та деінтелектуалізованим наративом телепростору України, виклик занурення владного наративу у повсякденність, яка в принципі не передбачає можливості стратегії та стратегічних комунікацій.
- 2) — І лише потім, після всього цього, виклик російської пропаганди.

Неефективно «повсякденним наративом з елементами української пропаганди» воювати з «повсякденним наративом з елементами російської пропаганди».

Це нічого не дасть.

— Лише краща (складніша) структурна організація повсякденного наративу, вища інтелектуалізація цього наративу і насичення його елементами стратегічного дискурсу дає нам шанс на перемогу в інформаційній війні (про яку в тексті Доктрини є згадка, але серед понять означення "інформаційної війни" відсутнє).

Успіх російської пропаганди полягає в тому, що у неї є довгострокова стратегія, що робити з Україною, а у України такої довгострокової стратегії немає.

Оце є **головна проблема інформаційної безпеки для України.**

Доктрина в своїх засновках першого та другого розділу написана так, ніби десь вже є якась державна стратегія, а *професійні інструменти* роботи з *інформаційним простором* мають її просунути та відстояти перед російською пропагандою.

А це не так.

Тобто **найголовніший виклик – відсутність стратегії у української влади.**

Стратегічні комунікації є там, де є стратегія. Коли немає стратегії, то не може бути ніяких стратегічних комунікацій.

Тому Доктрина в своїх засновках це маніпуляція на користь захисту провладної цензури у ЗМІ, яка прикривається війною Росії проти України.

Отже правильні інструменти, що запропоновані у Доктрині, нівелюються засадничими двома розділами.

Не можуть бути ефективно задіяні навіть дуже професіональні інструменти, якщо в стратегічному плані понятійні уявлення та цілі сформульовані невірно.
